

34. ΑΝΑΣΚΑΦΗ ΑΧΛΑΔΙΩΝ ΣΗΤΕΙΑΣ

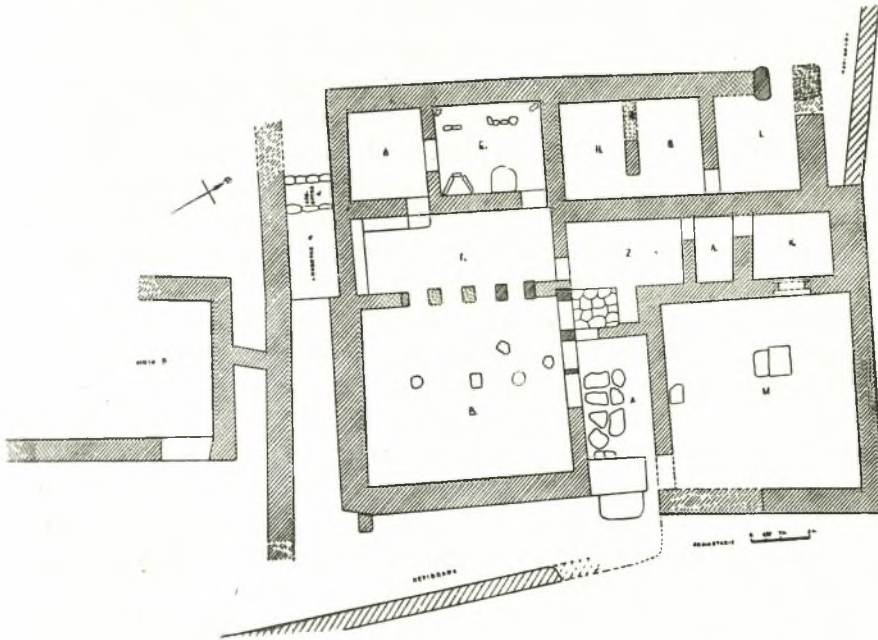
Σκοπός τῆς ἀνασκαφῆς προετέθη ἡ πλήρης ἐξερεύνησις τῆς κατὰ τὸ ἔτος 1952 ἀνακαλυφθείσης οἰκίας κειμένης εἰς θέσιν Ρίζα, ἡμίσειαν ὥραν ΒΑ. τοῦ χωρίου Ἀχλάδια. Ἀνασκαπτομένου τότε τοῦ γνωστοῦ ΥΜ ΙΙΙ θολωτοῦ, ἀρτίως καὶ μέχρι τῆς κλειδῶς αὐτοῦ διασωζομένου, τάφου εἰς θέσιν Πλατύσκιος, κειμένου περὶ τὰ 10' ἀνατολικώτερον, ἐπραγματοποιήθη τριήμερος δοκιμαστικὴ ἀνασκαφὴ πρὸς ἐξακρίβωσιν τῆς φύσεως καὶ τῆς χρονολογίας τοῦ οἰκήματος, εἰς τὸ ὁποῖον ἀνῆκεν ἰσχυρὸς τοῖχος κυκλωπέου οἰκοδομῆς, ὁρατὸς κατὰ τὴν ἀτραπὸν τὴν βαίνουσαν πρὸς τὸν θολωτὸν τάφον. Διεπιστώθη τότε ὅτι ἐπρόκειτο περὶ μεγάλου μεσομινωικοῦ οἰκοδομήματος, καλῶς ὠκοδομημένου, ἀποτελουμένου πιθανῶς ἐκ πολλῶν δωματίων, ὅχι ὅμως καλῶς διασωζομένου· ἡ δοκιμαστικὴ ἀνασκαφὴ περιωρίσθη εἰς τὴν παρακολούθησιν τῶν δύο κατὰ γωνίαν συναντωμένων τοίχων τῆς προσόψεως, εἰς τὴν ἀνίχνευσιν τοῦ περιβόλου καὶ τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς διατάξεως τῆς πιθανῆς εἰσόδου. Μικρὸν μέρος τοῦ προσθίου ἀνατολικοῦ δωματίου ἐξερευνήθη καὶ περισυνελέγη χαρακτηριστικὴ μεσομινωικὴ κεραμεικὴ καὶ μέρος πλαστικοῦ ἀγγείου μορφῆς αἰγάγρου. Ἐπίσης περισυνελέγη ἐνδιαφέρουσα κεραμεικὴ ἐκ τοῦ χώρου τοῦ πρὸ τῆς Β. προσόψεως καὶ ἐκ τῶν θεμελίων τῆς ΒΑ. γωνίας τοῦ οἰκοδομήματος.

Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἀνασκαφῆ ὁ σημαντικὸς οὗτος χώρος λόγῳ τῆς ἐπείγουσας ἀνάγκης νὰ ἀνασκαפוῦν τὸ ΜΜ ἱερὸν Πισκοκεφάλου, τὰ μινωικὰ μέγαρα Σητείας καὶ Ζοῦ, τὰ ταφικὰ γεωμετρικῶν χρόνων σπήλαια Μπεράτι καὶ Κεφάλας περιοχῆς Πισκοκεφάλου κλπ. Νῦν, περατωθείσης τῆς ἀνασκαφῆς τῶν σημαντικῶν τούτων χώρων, κατέστη δυνατὸν νὰ πραγματοποιηθῇ δι' ἀνασκαφῆς ἕνδεκα συνολικῶς ἡμερῶν ἡ ἀποκάλυψις ὁλοκλήρου τῆς μεσομινωικῆς οἰκίας τῆς Ρίζας Ἀχλαδιῶν, ἣτις ἀπεδείχθη μία τῶν μᾶλλον ἐνδιαφερουσῶν μεσομινωικῶν οἰκιῶν ἐξ ὧσων γενικῶς ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης ἀνεσκάφησαν μέχρι σήμερον.

Ἡ ἐργασία ἀπέβη ἐξόχως δυσχερῆς λόγῳ τοῦ συνεχῶς πνέοντος ἰσχυροῦ ἀνέμου, ὅστις κυριολεκτικῶς ἐσάρωνε τὴν κλιτὸν τοῦ ὑψώματος, ἐφ' ἧς κεῖται ἡ οἰκία. Μεγάλως δυσχερείας ἐπέφερε καὶ ἡ κατάρρευσις πολλῶν ἐκ τῶν τοίχων τοῦ οἰκήματος, τὸ ὑλικὸν ἐκ μεγάλων λίθων τῶν ὁποίων ἐπεκάλυψε τὰ ἐρείπια εἰς σημεῖον ὥστε νὰ γίνεται μετὰ μεγάλου κόπου ἡ ἀποκάλυψις των. Σημαντικὰς ζημίας προϋξένησαν ἐπίσης αἱ ἐπὶ τῶν τοίχων τῆς οἰκίας φρεῖσαι χαρουπέαι, ἰδίᾳ αἱ καλύψασαι τὴν πρόσοψιν. Λόγῳ τῆς κατὰ καιροῦς καλλιερ-

γείας καὶ τῆς μικρᾶς σχετικῶς ἐπιχώσεως τῶν πλείστων δωματίων ἐπῆλθε σημαντικὴ καταστροφὴ καὶ εἰς τινὰ σημεῖα κατέστη δυσχερὴς ἡ ἐξακριβωσις τῆς ἀκριβοῦς διατάξεως καὶ τῶν θυρῶν ἐπικοινωνίας τῶν δωματίων. Καλύτερον σώζονται τὰ νοτιώτερα δωμάτια (πίν. 172α).

Ἡ οἰκία εὐρίσκεται εἰς τὴν ρίζαν κλιτύος ὄχι πολὺ ὑψηλοῦ ὑψώματος, ἐπεκτεινομένην μὲ πολὺ μικροτέραν κλίσιν πρὸς Βορρᾶν εἰς ἀμπελοφυτον ἔκτασιν. Ἐκεῖθεν παρέχεται ἀναπεπταμένη θέα πρὸς τὸν κόλπον τῆς Σητείας, ἡ πόλις τῆς ὁποίας εἶναι ὄρατὴ εἰς τὸ βάθος ἀριστερά. Ἐγένετο φανερόν ὅτι ἡ ἀνασκα-

Εἰκ. 1. Κάτοψις μεσομινωικῆς οἰκίας Α Ρίζας 'Αχλαδιῶν Σητείας.

φεῖσα οἰκία δὲν ἦτο ἀπομεμονωμένη· ἀμέσως νοτίως ταύτης ἤλθεν εἰς φῶς ἡ γωνία ἄλλης παραλλήλως κειμένης εἰς πολὺ μικρὰν ἀπόστασιν, τῆς ὁποίας παρηκολουθήθησαν οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι ἐπὶ τι διάστημα. Λεῖψανα κτηρίων ἀνεφάνησαν ἐπίσης ἀνατολικῶς καὶ βορείως, ἀνεσκάφη δὲ δοκιμαστικῶς, εἰς ἀπόστασιν 150 μέτρων περίπου, ὀρθογώνιον οἰκοδόμημα σύγχρονον τῆς οἰκίας, τὸ ὁποῖον ἀρχικῶς ἐξελήφθη ὡς ταφικὸς περίβολος. Ἡ συνέχεια τοῦ κτηρίου τούτου καλύπτεται ὑπὸ τῆς πρὸς Νότον συνορευούσης ἀμπελῶ. Σποραδικὴ κεραμεικὴ καὶ τὸ ἥμισυ σφαιρικοῦ τριπτῆρος ἀπετέλεσαν ἔνδειξιν τῆς χρονολογίας.

Ἡ οἰκία (εἰκ. 1) κατὰ προσέγγισιν καταλαμβάνει ἕκτασιν 270 τ.μ. καὶ εἶναι ἀδρῶς ὀρθογωνίου σχήματος, μὲ πλευρὰς ὅμως σχηματιζούσας κατὰ μικρὰς γωνίας ἐσοχὰς εἰς τὰς κυρίας προσόψεις, τὴν βορείαν καὶ τὴν δυτικὴν. Ἀκριβῶς κατὰ τὰ σημεῖα ταῦτα προσετέθησαν μεταγενεστέρως—ἴσως ὅμως εἰς τὴν αὐτὴν περίοδον—δύο λοξῶς βαίνοντες, ἄνευ βαθείας θεμελιώσεως καὶ προχείρου μᾶλλον κατασκευῆς τοῖχοι περιβόλων, χρησιμοποιηθέντες ἴσως εἰς δευτερευούσας χρήσεις καὶ ἴσως διὰ σταυλισμὸν ζώων.

Ἡ κυρία εἴσοδος ἦτο ἐξ Ἀνατολῶν, ἀκριβῶς κατὰ τὴν πρώτην ἐσοχὴν ταύτης ἀνευρέθη ἡ ἐξωτερικὴ μονόλιθος βαθμὶς καὶ τὸ μέγα ἐπίσης μονόλιθον κατώφλιον ὑπῆρχε καὶ δευτερεύουσα ὀπισθία θύρα κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τῆς οἰκίας, τῆς ὁποίας ἐσώθη ἡ μία τῶν ἐξ ὀγκολίθων παραστάδων. Καὶ ἡ τελευταία αὕτη πολὺ ὀλίγον ἀπέιχε τῆς δευτέρας κατὰ γωνίαν ἐσοχῆς τῆς Β. προσόψεως. Οἱ ἐξωτερικοὶ τοῖχοι ἦσαν ὠκοδομημένοι ἐκ πολὺ μεγάλων, ἀδρῶς πελεκηθέντων, παραλληλεπιπέδων λίθων, τῆς τοιχοδομίας οὕτω ἐμφανιζομένης σχεδὸν κυκλωπέου (πίν. 172β καὶ 173α). Μὲ ἰδιαιτέραν ἐπιμέλειαν εἶχον κατασκευασθῆ αἱ γωνίαι. Ἡ θεμελίωσις ἐγένετο ἐπὶ τοῦ ἠπίως κατεργομένου βράχου καὶ τὰ δάπεδα τῶν δωματίων κατὰ τὸ πλεῖστον ἐσχηματίσθησαν, ὅπου δὲν ἐτέθησαν πλακόστρωτα, δι' ἰσοπεδώσεως αὐτοῦ τοῦ βράχου, πλὴν τῶν ἀκραίων βορείων, ὅπου ἐχρειάσθη νὰ γίνῃ ἐξομάλυνσις δι' ἐπιχώσεως ἐκ λίθων καὶ διὰ διαστρώσεως χαλικίων. Ὑπὸ τὰ βόρεια θεμέλια δύο παράλληλοι τοῖχοι παλαιότερου οἰκοδομήματος διέρχονται σχεδὸν καθέτως πρὸς τὴν πρόσοψιν. Ἐξ ὀστράκων περισυλλεγέντων ὑπὸ τοὺς μεγάλους λίθους τῶν θεμελιῶν τῆς προσόψεως ἐβεβαιώθη ὅτι ἡ οἰκοδόμησις τοῦ κτηρίου ἐγένετο κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ΜΜ IIIA περιόδου· ἡ ἔνδειξις αὕτη ὑπῆρξε λίαν σημαντικὴ, διότι ὠρισμένοι τύποι ἀγγείων ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἐντὸς τῶν δωματίων ἐφαίνοντο κατὰ πολὺ παλαιότεροι, ἐνῶ ἡ γενικὴ χρονολογία τῶν περισσοτέρων εὐρημάτων εἶναι ἡ τοῦ τέλους τῆς ΜΜ IIIB περιόδου (1600 π.Χ. περίπου).

Μετὰ τὸν γενικὸν καθαρισμὸν τοῦ πάλαι ἀνασκαφέντος τμήματος, τὸν καθαρισμὸν τοῦ χώρου ἀπὸ τοὺς θάμνους καὶ τὰς πυκνὰς χαρουπέας καὶ ἀκολούθως τὴν ἀφαίρεσιν τῆς ἐπιχώσεως καθ' ἑλὴν τὴν ἕκτασιν τοῦ κτηρίου, ἀνεφάνησαν οἱ διαχωριστικοὶ τοῖχοι τῶν δωματίων καὶ βαθμηδὸν κατέστη σαφὴς ἡ διάταξις τοῦ συνόλου. Οἱ μεγάλοι καταπεσόντες λίθοι, ἰδίᾳ ἐντὸς τῶν δωματίων Β καὶ Γ ἐκ τοῦ ἰσχυροῦ νοτίου τοίχου καὶ ἐκ τοῦ μεταξὺ τῶν Οἰκιῶν Α καὶ Β χώρου, ἄλλοι ἐτέθησαν ἐκ νέου ἐπὶ τῶν τοίχων, ἄλλοι ἀπεμακρύνθησαν τοῦ χώρου. Τὸ περιεχόμενον τῶν δωματίων εἰς σκεῦη καὶ ἐργαλεῖα ἐκαθαρίσθη κατὰ τὸ δυνατὸν ἐπὶ τόπου, ἐφωτογραφήθη καὶ ἐσχεδιάσθη καὶ ἀκολούθως περισκευεύθη κατὰ δωμάτια.

Ἡ διάταξις τῶν δωματίων τῆς οἰκίας, συνολικῶς δώδεκα, ἔχει ὡς ἐξῆς: Διερχόμενός τις τὴν ἐξωτερικὴν ἀνατολικὴν θύραν μὲ τὸ μονόλιθον κατώφλιον

εισήρχετο εἰς πλακόστρωτον προθάλαμον ἢ ἴσως μικρὰν αὐλήν (Α). Ἀριστερά, διὰ διπλῆς θύρας, ἔφθανεν εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν Β, ὅπου ὑπῆρχον τρία στηρίγματα κίονων, ὄχι ἀπολύτως συμμετρικῶς τοποθετημένων κατὰ τὸν ἄξονα τοῦ δωματίου· τὸ βορειότερον τούτων εἶχε παραμερισθῆ ὀλίγον. Πιθανῶς τὸ δωμάτιον ἐφωτίζετο δι' ἐξωτερικοῦ παραθύρου τοῦ νοτίου τοίχου. Κατὰ τὴν ΒΑ. αὐτοῦ γωνίαν κατὰ τὴν δοκιμὴν τοῦ 1952 εἶχεν εὐρεθῆ θήκη διὰ πλακῶν περιέχουσα ἀγγεῖα, τῶν ὁποίων ἔν ἤτο τὸ πλαστικὸν ρυτὸν μορφῆς αἰγάγρου. Τὸ δωμάτιον Β ἐπεκοινῶνει διὰ πολυθύρου μὲ τὸ δωμάτιον Γ. Τοῦ πολυθύρου τούτου σώζεται μόνον ἡ μία, ἡ νοτιωτέρα, τῶν διαχωριστικῶν παραστάδων, ἡ ὅλη ὅμως διάταξις τῶν τριῶν διαχωριστικῶν παραστάδων, ἀποτελουσῶν τέσσαρας θύρας, εἶναι σαφές. Φαίνεται ὅτι ἤτο ἔν τῶν κυρίων δωματίων κατοικίας. Τὰ ἐντὸς αὐτοῦ ἀνευρεθέντα εἶναι δύο πίθοι, εἰς μὲ χαμηλὸν περιχέλωμα, δύο καθέτους καὶ δύο ὀριζοντίας λαβάς, ὁ ἄλλος ἴσως τύπου jar μὲ ταινίας κοσμουμένης μὲ διασταυρουμένης ἐντομάς καὶ μὲ λαβάς διαπλατυνομένης εἰς τὰ ἄκρα των εἰς δίσκους, λεκάνη κυλινδρική, κύπελλα ἄωτα καὶ κύαθοι, κάδος-πίθος, γαστροειδὲς ἀγγεῖον, μὲ ὀπὴν εἰς τὸν πυθμένα, πρόχοι, χύτραι, λύχνος δίμυξος πήλινος μὲ περιφερικὰς αὐλακώσεις, κυβικὸς λίθινος τριπτῆρ καὶ τρεῖς λίθοι τριβῆς.

Τὸ δωμάτιον Γ, ἀμέσως πρὸς Δυσμὰς τοῦ Β, εἶναι μᾶλλον στενὸν καὶ ἐπιμηκες, μὲ θρανίον κατὰ τὸν νότιον τοῖχον καὶ πεζούλιον χαμηλὸν κατὰ τὸν δυτικόν. Διὰ δύο θυρῶν ἐπεκοινῶνει πρὸς τὰ ἀμέσως πρὸς Δυσμὰς συνεχόμενα δωμάτια Δ καὶ Ε, δι' ἄλλης ἀκραίας βορείας πρὸς τὸ δωμάτιον Ζ καὶ διὰ τοῦ πολυθύρου πρὸς τὸ δωμάτιον Β. Θήκη ἐσχηματίζετο μεταξὺ τῶν δύο δυτικῶν θυρῶν, εἰς ἣν εὐρέθησαν ἐσφηνωμένα ἀγγεῖα. Τὰ ἀγγεῖα τὰ ἀνευρεθέντα εἰς τὸ δωμάτιον τοῦτο ἦσαν ὄχι ὀλίγα, ἀλλ' εὐρίσκοντο εἰς μεγάλην ἀταξίαν· ἦσαν πιθοειδὲς ἀγγεῖον μὲ τοξοειδεῖς λαβάς, πίθοι, ἴσως δύο, ὧν ἐσώθησαν μόνον τεμάχια, ἀγγεῖον μὲ κάθετον περιχέλωμα, κύαθοι καὶ κύπελλα, χύτραι, ραμφόστομος πρόχους ἔν μέρει σωζομένη.

Τὰ δωμάτια Δ καὶ Ε (πίν. 173β καὶ 174α) διεχωρίζοντο διὰ λεπτοῦ διαχωριστικοῦ τοίχου καὶ ἐπεκοινῶνουν πρὸς ἄλληλα διὰ θύρας κατὰ τὸ μέσον. Τὸ πρῶτον δὲν ἐνεφάνιζε τι τὸ ἰδιαιτέρον καὶ ἐντὸς αὐτοῦ εὐρέθησαν ὀλίγα μόνον ἀγγεῖα εἰς ὅχι καλὴν κατάστασιν: εὐμεγέθεις ἀμφορεῖς, πίθος μὲ ἐμπιέστους ζώνας μιμουμένης σχοινία καὶ μὲ στολιδώσεις κατὰ τὸν πυθμένα, σφαιρικὸν ἀγγεῖον μὲ ὀριζοντίαν τοξοειδῆ λαβὴν καὶ ἐπίπεδον χεῖλος, κυαθοειδὲς δοχεῖον μὲ ἀπόφυσιν μορφῆς δοθῆνος καὶ ραβδοειδὲς λίθινον ἀντικείμενον. Τὸ δεύτερον (δωμάτιον Ε) εἶναι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔδωσε τὰ περισσότερα ἀγγεῖα ὀλοκλήρου τῆς οἰκίας καὶ ἴσως ἤτο μαγειρεῖον καὶ σκευοφυλάκιον, ἂν κρίνη τις ἀπὸ τὴν ὅλην διάταξιν. Ἡ δυτικὴ θύρα ἔχει μόνολιθον κατώφλιον. Παρ' αὐτὴν, κατὰ τὸν ἀνατολικὸν τοῖχον, μεγάλη πλάξ

ἐχρησίμευε διὰ τὴν ἀπόθεσιν σκευῶν· περαιτέρω κατὰ τὸν αὐτὸν τοῖχον εὐρίσκειτο ἐρμάριον ἢ θήκη, ἀποτελεσθεῖσα ἐκ μεγάλων πλακῶν, τῶν ὁποίων δύο εἶχον ἐκφύγει τῆς θέσεώς των, ἀλλ' εὐρίσκοντο πολὺ ἐγγύς. Κατὰ τὴν ΝΔ. γωνίαν εὐρέθη τοποθετημένος κυκλικὸς λίθος, ἴσως στήριγμα μεγάλου ἀγγείου. Σειραὶ λίθων, ἰδίᾳ κατὰ τὸ ΒΔ. τμήμα τοῦ δωματίου, ἐστήριζαν ἀγγεῖα. Σειρὰ ὀλόκληρος λίθων τριβῆς καὶ τριπτῆρων δεικνύει ὅτι ἐντὸς τοῦ δωματίου ἐγίνετο ἐργασία τριβῆς ἢ ἀλέσεως. Ἡ κατὰ σειράς, τῶν μὲν ἐντὸς τῶν δέ, ἀνεύρεσις πλείστων ὄσων κυπέλλων καὶ κυάθων κατὰ τὸν βόρειον τοῖχον ἀποδεικνύει ὅτι ἐκεῖ εἶχε τοποθετηθῆ ξύλινον κυλικεῖον. Λεῖψανα μάλιστα ξυλίνων ἐπιπλῶν ἀνευρέθησαν καὶ ἐκεῖ καὶ εἰς ἄλλα σημεῖα. Τὰ ἀγγεῖα καὶ λοιπὰ σκεύη εὐρέθησαν πληροῦντα ὀλόκληρον σχεδὸν τὸν χῶρον τοῦ δωματίου κατὰ στρώματα, ἀλλ' ἦσαν πολὺ πυκνότερα, ὡς ἄλλως εἶναι φυσικόν, κατὰ μῆκος τῶν τοίχων. Οἱ πίθοι καταπεσόντες ἐθραύσθησαν καὶ τὰ τεμάχια διεσκορπίσθησαν εἰς μεγάλην ἔκτασιν. Ἡ θέσις εἰς ἣν ἀνευρέθησαν τὰ ἀντικείμενα μαρτυρεῖ αἰφνιδίαν καταστροφὴν, μᾶλλον σεισμικὴν, καὶ ταύτην ἐπιβεβαιοῦ ἡ θέσις τῶν καταπεσόντων μεγάλων λίθων ἰδίᾳ τοῦ νοτίου τοίχου τῆς οἰκίας. Δάπεδον ἦτο καὶ ἐν ταῦθα, ὅπως εἰς τὰ δωμάτια Β, Γ, καὶ Δ, ὁ φυσικὸς ἰσοπεδωθεὶς βράχος· τὰ πλεῖστα τῶν ἀγγείων ὅμως εὐρίσκοντο ἐπὶ λεπτῆς ἐπιχώσεως χώματος ἢ ἐστηρίζοντο ἐπὶ πλακῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνευρεθέντων σκευῶν δὲν εἶναι εὐκόλον νὰ ἐξακριβωθῆ πρὸ τῆς συγκολλήσεώς των, ἀλλ' ἀσφαλῶς θὰ προσεγγίξῃ τὰ ἑκατόν. Εἷς πίθος διακοσμεῖται μὲ διπλᾶς καὶ τριπλᾶς ζώνας ἐμπέστων σχοινίων, ἐνῶ ἄλλος μικρότερος ἔχει εὐρύστομον τροχαλιοειδῆ λαιμόν, μὲ βαθμίδα εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ. Τὰ λοιπὰ σκεύη εἶναι παμπληθεῖς κύαθοι καὶ κύπελλα, πρόχοι διαφόρων σχημάτων καὶ μεγεθῶν, τινὲς μὲ δακτύλιον εἰς τὴν βάσιν τοῦ λαιμοῦ, ἀμφορεῖς, σκυφοειδῆ σκεύη μὲ ἐξάρματα ὡς δοθῆνας, φωλεόσχημον ἀγγεῖον, χύτραι τριποδικαὶ ἢ ἄνευ ποδῶν, ὀδοντωτὸν σκεῦος—στήριγμα ὀβελίων—πολυγωνικὴ πλάξ μὲ ὀπὴν ἐξαρτήσεως, ἴσως κάλυμμα πίθου, σκεύη μὲ τοξοειδεῖς ὀριζοντίας λαβάς κλπ. Πλὴν τῶν τριπτῆρων καὶ λίθων τριβῆς ἀνευρέθησαν καὶ ἄλλα ἐργαλεῖα, ὡς λίθος κοῖλος, μαχαίριδιον ὀψιανοῦ, ἐργαλεῖον ἐκ σχιστολίθου· εὐρέθη ἐπίσης δισκίον μολύβδινον (βάρος) καὶ ὄστρεον πορφύρας.

Τὸ δωμάτιον Ε δὲν ἐπεκοινωνεῖ ἀπ' εὐθείας μὲ τὰ γειτονικὰ δωμάτια πρὸς Βορρᾶν Η-Ι· ταῦτα ἦσαν προσιτὰ διὰ τοῦ μικροῦ δωματίου Ζ, παραπλεύρου τοῦ Γ καὶ, ὡς ἐλέχθη, ἐπικοινωνοῦντος πρὸς αὐτό. Ὁ χῶρος τούτου ἐνομίσθη κατ' ἀρχὰς ὡς ἐστρωμένος δι' ἀνωμάλου πλακοστρώτου, ἐπὶ τῶν λίθων τοῦ ὁποίου ἔκειντο ἱκανὰ ἀγγεῖα· τὸ γεγονός δὲν ὅμως ὅτι ὑπὸ τοὺς λίθους ἀνευρέθησαν ἄλλα ἀγγεῖα καὶ ὅτι οἱ λίθοι ἐκάλυπτον μόνον μερικῶς τὸν χῶρον κατέστησε πιθανώτερον ὅτι καὶ τούτου ὡς δάπεδον ἐχρησιμοποιήθη ὁ ἰσοπεδωθεὶς βράχος. Φαίνεται ὅτι τὸ δωμάτιον ἦτο ἀρχικῶς προσιτὸν ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ προθαλάμου

(ἢ αὐλῆς) Α, ἄλλως θὰ ἦτο δύσκολον νὰ ἐξηγηθῆ τὸ ἡμιτοίχιον μὲ ἄνοιγμα ὡς θύρας, τὸ ὅποιον ἐκλείσθη δι' ἄλλου τοίχου. Τὰ εἰς τὸ δωμάτιον Ζ ἀνευρέθηνα ἀγγεῖα εἶναι πάντα μικρά: βαθύς εὐμεγέθης κωνικός κύαθος, ἄλλοι κύαθοι καὶ κύπελλα, πρόχους μὲ λεπτὰ τοιχώματα, τμήμα ἰδιοτύπου πυριατηρίου, χύτρα, λεπτὸν κάλυμμα καὶ ὑφαντικὸν κυβικὸν βάρος. Τὰ δωμάτια Η,Θ,Ι καταλαμβάνουν κατὰ σειρὰν τὸ ὑπόλοιπον τῆς δυτικῆς πλευρᾶς τοῦ οἰκήματος, διαχωριζόμενα ἀπ' ἀλλήλων δι' ἡμιτοιχίων, ὅχι πάντων καλῶς διατηρημένων. Τὸ Η διατέμενεται κατὰ τὸ μέσον ὑπὸ μεγάλου ἐπιμήκους πλακοειδοῦς λίθου, εἶδος κατωφλίου καταλαμβάνοντος ὅμως ὀλόκληρον τὸ πλάτος τοῦ δωματίου. Τὸ ἀκραιὸν ΒΔ. δωμάτιον Ι ἔχει ὡς βόρειον ἐξωτερικὸν τοῖχον τὸν εἰσέχοντα κατὰ γωνίαν τοῖχον τῆς προσόψεως. Κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν του, ἀλλ' εἰς τὸν νότιον τοῖχον, ὑπῆρχεν ἡ δευτέρα θύρα τοῦ οἰκήματος, νῦν ἐλλιπῆς τὴν μίαν ὀγκώδη παραστάδα. Πολὺ ὀλίγα ἀντικείμενα ἀνευρέθησαν ἐντὸς τῶν δωματίων τούτων. Εἰς τὸ Η περισυελέγησαν μικρὸν λίθινον δισκοειδὲς κάλυμμα μὲ ἀπόφυσιν, μικρὸς δισκοειδὲς τριπτήρ ἐκ λευκοῦ λίθου, ἄλλος σφαιρικός, καὶ χαλκοῦς τετράγωνος κοπεύς, εἰς δὲ τὸ δωμάτιον Θ ραβδοειδὲς ἐργαλεῖον ἐκ σχιστολίθου.

Παράλληλα πρὸς τὰ ὡς ἄνω τρία δωμάτια καὶ κατέχοντα μετὰ τοῦ Ζ τὴν μέσην ζώνην τοῦ οἰκήματος εἶναι τὰ δωμάτια Κ καὶ Λ, κακῶς διατηρούμενα εἰς σημεῖον ὥστε νὰ εἶναι δύσκολον νὰ διακριβωθῆ ποῦ εὐρίσκοντο αἱ θύραι ἐπικοινωνίας. Ὅλίγα λείψανα κεραμεικῆς εὐρέθησαν εἰς ταῦτα. Κατὰ τὴν ΒΑ. ὅμως γωνίαν τοῦ Λ περισυελέγησαν τεμάχια ψευδοστόμου ἀγγείου.

Ὁ ΒΑ. τομεὺς τῆς οἰκίας κατέχεται ὑπὸ τοῦ μεγάλου δωματίου Μ, σχεδὸν τετραγώνου τὸ σχῆμα. Ὅχι εἰς τὸ κέντρον, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὸ ΒΔ. τμήμα του, ὑπῆρχε τετραγωνικός πεσσὸς στηρίζεως τῆς ὀροφῆς. Ἄν ὁ εἰς τὸ μέσον τῆς νοτίου πλευρᾶς τοποθετημένος λίθος εἶναι βᾶσις ἀναλόγου πεσσοῦ εἶναι δύσκολον νὰ διακριβωθῆ. Τὸ δωμάτιον ἦτο προσιτὸν ἀπ' εὐθείας ἐκ τοῦ προθαλάμου ἢ τῆς αὐλῆς Α, ἀλλ' ἡ θύρα ἐπικοινωνίας δὲν διετηρήθη καλῶς. Ἐν ἄνοιγμα μὲ κατ' ὀδόντωνσιν διαμορφουμένην παραστάδα—σώζεται ἡ μία μόνον—εἰς τὸν νότιον τοῖχον εἶναι μᾶλλον χαμηλὸν παραθύρον ἢ θύρα· δὲν ἀποκλείεται ὅμως τὸ ἄνοιγμα τοῦτο νὰ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὴν ἄμεσον ἐπικοινωνίαν μὲ τὰ δυτικώτερα διαμερίσματα. Προφανῶς τὸ δωμάτιον ἐφωτίζετο διὰ παραθύρου ἢ παραθύρων τοῦ βορείου τοίχου τῆς προσόψεως, ὅστις ὅμως δὲν διεσώθη ἐσωτερικῶς εἰς ὕψος.

Τὸ δωμάτιον Μ ἀπέδωκεν ἄφθονον κεραμεικὴν καὶ τινα ἄλλα ἐνδιαφέροντα ἀντικείμενα. Τὰ κυριώτερα εἶναι πίθος μὲ ἐμπίεστα σχοινία, ἄλλος πίθος ἄνευ σχοινίνης διακοσμῆσεως, πιθίσκος μὲ εὐθὺ κάθετον περιχειλίωμα, ἄλλος ἐπίσης μικρὸς μὲ σχοινίνην διακόσμησιν, δύο ἢ τρεῖς ἄλλοι ἀνάλογοι πίθοι, λεκάνη μεγάλη κυλινδρική μὲ τοξοειδεῖς λαβάς, εὐρύστομον χυτροειδὲς σκεῦος

μὲ ἐπιπεδούμενον χεῖλος, σφαιρικὸν εὐρύστομον ἀγγεῖον, πρόχοι, κύαθοι καὶ κύπελλα, χύτραι διάφοροι, κυλινδρικὸν σκεῦος μὲ λοξὸν περιχεῖλωμα κ.ἄ. Δισκοειδῆς μικρὸν λίθινον πῶμα μὲ κόμβον ὡς λαβὴν, λίθινον ὀλμοειδῆς σκεῦος περισυλλεγὲν εἰς κακὴν κατάστασιν καὶ λίθινος τριπτῆρ κορυνοειδοῦς σχήματος ἦσαν ἐπίσης μεταξύ τῶν εὐρημάτων.

Τὰ κατὰ τὴν ἑναρξιν τῆς ἀνασκαφῆς ἀνευρεθέντα γλωσσοειδῆς ἐστομωμένον μαχαίριον μὲ ἴχνη λαβῆς καὶ δύο ἐκατέρωθεν ἐγκοπὰς, μικρὸν τετράγωνον ὕφαντικὸν βάρος καὶ θαλάσσιον ὄστρεον προέρχονται πιθανῶς ἐκ τοῦ χώρου Ζ' εἰς τριπτῆρ ἐκ πρασινωποῦ λίθου σφαιρικὸς πεπιεσμένος μὲ μικρὸν χαλκοῦν κοπέα καλῶς διατηρούμενον κείμενον ἐπ' αὐτοῦ προέρχονται ἐκ τοῦ δωματίου Ε. Παρὰ τὸν μέσον τοῖχον ἐκ Β. πρὸς Ν. περισυνελέγη τριπτῆρ σφαιρικὸς ἐκ μέλανος λίθου. Σποραδικὸν εὐρημα εἶναι πύς εὐμεγέθης χύτρας, διακοσμούμενος δι' ἐμπιέστου ταινίας, μιμουμένης σχοινίον.

Μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν τοῦ μεγάλου σωροῦ τῶν λίθων, οἱ ὅποιοι ἐπλήρουν τὸν χῶρον μεταξύ τῶν οἰκιῶν Α καὶ Β, ἀπεκαλύφθη ἐπιμήκης τοῖχος, παράλληλος πρὸς τὸν βόρειον τοῖχον τῆς οἰκίας Β καὶ περαιτέρω πρὸς τὸν νότιον τοῖχον τῆς Α (πίν. 174β). Εἰς τὸν χῶρον μεταξύ τῶν τοίχων τοῦ τελευταίου τούτου τμήματος κατεσκευάσθησαν διὰ καθέτων διατειχισμάτων δύο ὀρθογώνιοι ἀποθέται, ὁ ἀνατολικώτερος, ἔξω τῆς ΝΑ. γωνίας τοῦ δωματίου Δ, μικρὸς καὶ στενός, καὶ ὁ δυτικώτερος, νοτίως τοῦ δωματίου Γ, ἐπιμήκης. Ἀμφότεροι εὐρέθησαν πλήρεις τεμαχίων ἀγγείων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἤττον ἐλλιπτῶν τὰ τεμάχια κατὰ τὸ πλεῖστον ἦσαν διεσκορπισμένα, τὰ περισσότερα ὅμως εἰς ὠρισμένην ἔκτασιν τοῦ ἀποθέτου (πίν. 175α). Ἡ μόνη ἐξήγησις εἶναι ὅτι τεθραυσμένα καὶ ἄχρηστα σκεῦη ἐρίπτοντο ἐκ τῶν παραθύρων τῶν νοτίων δωματίων ἢ καὶ ἔξωθεν εἰς τοὺς ἀποθέτας. Ἡ συνήθεια τῶν ἀποθετῶν, ὡς γνωστὸν, ἦτο γενικὴ εἰς πάσας σχεδὸν τὰς μεσομινωικὰς ἐγκαταστάσεις.

Τὰ ἐντὸς τῶν δύο ἀποθετῶν ἀνευρεθέντα τεμάχια ἀνήκουν εἰς ἀγγεῖα τῶν ἀκολουθῶν κατηγοριῶν: πίθους τῶν συνήθων μορφῶν μὲ ἐμπιέστα σχοινία ἢ ἀκοσμήτους, κυλινδρικὸν σκεῦος μὲ σχοινίνην διακόσμησιν, χύτρας διαφόρων τύπων, μιᾶς μὲ περιχεῖλωμα φέρον ἀναθύρωσιν διὰ τὴν προσαρμογὴν τοῦ πώματος, σφαιρικὰ χυτροειδῆ εὐρύστομα ἀγγεῖα, μὲ ζώνην ὑπὸ τὸ κάθετον χεῖλος, γαστροειδῆ σκεῦη μὲ ἐξέχουσιν κύκλω βάσιν, πρόχους ποικίλων τύπων, σωληνωτὰ σκεῦη, κυάθους καὶ κύπελλα, ὧν ἓν χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν σπεῖραν μὲ πορτοκαλιόχρου βερνίκιον, ἀμοφοεῖς μὲ ἐλλειψοειδῆς στόμιον, πολλὰ ἄλλα ἀπροσδιορίστου σχήματος· ἐπίσης περισυνελέγησαν ἓν ὕφαντικὸν βάρος γλωσσοειδοῦς σχήματος, πῶμα λίθινον μικρὸν δισκοειδῆς, λίθινοι τριπτῆρες ποικίλων σχημάτων, φυσικοὶ τρίτωνες κλπ.

Κεραμεικὴ εἰς τεμάχια περισυνελέγη ἐπίσης ἀνατολικώτερον μεταξὺ τοῦ νοτίου τοίχου τῆς Οἰκίας Α καὶ τοῦ παραλλήλου τοίχου· ἐκεῖ ἀνευρέθη λίαν

ἀξιόλογον λίθινον σκεῦος τοῦ τύπου τῶν φωλεοσχῆμων καλυκοσχῆμων με διπλᾶς ραβδώσεις εἰς ἕκαστον φύλλον. Ὀλίγα ἀγγεῖα ἀνευρέθησαν καὶ μεταξὺ τοῦ παραλλήλου τοῖχου καὶ τῆς βορείας πλευρᾶς τῆς Οἰκίας Β, ὅπου ἐπίσης εἶχε σχηματισθῆ ἀποθέτης διὰ καθέτου διατειχίσματος.

Ἡ κεραμεικὴ γενικῶς ἢ ἀνευρεθεῖσα εἰς τὴν Οἰκίαν Α καὶ ἕξω ταύτης ἀπεδείχθη νῦν ὅτι ἀνήκει εἰς τὴν MM IIIA καὶ MM IIIB περίοδον, ἐμφανίζουσα τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ ταύτης, ὡς τὴν ἀφθονίαν ἀκοσμητῶν ἀγγείων μαγειρικῆς χρήσεως καὶ τὴν παρουσίαν ἀφθόνων πίθων κοσμουμένων με ἐμπύεστα σχοινία. Τὰ ἀγγεῖα δαπέδων ἀνήκουν μᾶλλον εἰς τὴν μεταβατικὴν μεταξὺ MM IIIB καὶ YM IA φάσιν, ἀλλὰ πιστεύω ὅτι ἀνήκουν εἰς τὴν πρὸ τοῦ καταστροφικοῦ σεισμοῦ περὶ τὸ 1600 περίοδον.

Ἡ ἀνασκαφὴ ἐπιβάλλεται νὰ συνεχισθῆ τοῦλάχιστον διὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ νοτίου καλῶς διατηρουμένου, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας ἐπιχώσεως, συγκροτήματος, τὸ ὅποῖον ὠνομάσθη Οἰκία Β. Δοκιμαὶ ἐπίσης ἐπιβάλλεται νὰ γίνον διὰ τὴν διερεῦνησιν τῆς ἐκτάσεως τοῦ μικροῦ συνοικισμοῦ.

Ἐπ' εὐκαιρίᾳ ἐξετελέσθη δοκιμαστικὴ ἀνασκαφὴ εἰς τὴν ἄμπελον Καναβάκη, ΝΔ. τῆς Οἰκίας τῆς Ρίζας, εἰς ἀπόστασιν 10' ἀπὸ ταύτης, κατὰ τὴν μεταξὺ τῶν ὑψωμάτων σχηματιζομένην στενὴν κοιλάδα. Ἐκεῖ τὸ ἔτος 1952 εἶχον ἀποκαλυφθῆ ὑφαντικὰ βάρη πῆλινα παραλληλεπιπέδου ὀρθογωνίου σχήματος καὶ κεραμεικὴ μεσομινωικὴ. Ἡ δοκιμὴ ἀπεκάλυψε μέγαν τοῖχον, βαίνοντα μέχρι βάθους ὑπερβαίνοντος τὰ 2.50 μ., ἀγνώστου δὲ μήκους· ὁ τοῖχος διεσπᾶσθη ὑπὸ τοῦ καλλιεργητοῦ καὶ σήμερον εἶναι πολὺ δύσκολον νὰ ἐξακριβωθῆ ἡ φύσις τοῦ οἰκοδομήματος, διότι ὅλη ἡ κύκλω περιοχή καλύπτεται ὑπὸ ἀκμαίων ἀμπέλων. Ὅπως δὲ ἐβεβαιώθη ὅτι δὲν πρόκειται περὶ ταφικοῦ περιβόλου, ὡς ἐνομίσθη ἄλλοτε, καὶ ὅτι τὸ οἰκοδόμημα ἦτο σύγχρονον πρὸς τὸν συνοικισμὸν τῆς Ρίζας.

Εἰς θέσιν **Σταυρὸς** ἐγένετο αὐτοψία χώρου με ἐρείπια ἐλληνορρωμαϊκῆς ἐποχῆς, μεταξὺ τῶν ὁποίων διακρίνεται τὸ μεγαλύτερον μέρος κλιβάνου κωνοειδοῦς τὸ σχῆμα καὶ με ἐπικλινῆς δάπεδον. Περὶ τὸν κλιβανὸν διακρίνεται μέγα πλῆθος ρωμαϊκῶν ὀστράκων, πολλὰ σκωρία καὶ μέταλλον καὶ τμήματα τοῦ καταστραφέντος τμήματος τοῦ δαπέδου τοῦ κλιβάνου. Μία κοιλότης ἐκεῖ πλησίον, ἱκανῶς βαθεῖα, δὲν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐξερευνηθῆ.

Δι' ἀρχαιολογικῶν ἀνιχνευτικῶν ἐκδρομῶν κατέστη δυνατὸν νὰ ἐξετασθοῦν σημαίνοντες ἀρχαιολογικοὶ χώροι τῆς περιοχῆς Σητείας καὶ νὰ περισυλλεγοῦν ἐνδιαφέρουσαι ἀρχαιότητες.

Εἰς **Πετρᾶ Σητείας** διεπιστώθη ἡ ὕπαρξις YM III νεκροταφείου ἐκ λαξευτῶν τάφων. Οἱ τάφοι ἀνεμοχλεύθησαν τελείως κατὰ τὴν μηχανικὴν καλ-

λιέργειαν, περισυνελέγησαν ὅμως δύο ἀγγεῖα, ἐν ἀμφοροειδῆς καὶ ἄλλο λίαν σημαντικόν, εὐμέγεθες, τοῦ τύπου τῶν «θηλάστρων», μὲ διακόσμησιν ἀμφίπλευρον σπειρῶν καὶ σχηματικῶν λυρῶν.

Εἰς Ἀγ. Φωθιά Σητείας ἐπραγματοποιήθη ἐπίσκεψις λίαν σημαντικοῦ σπηλαίου εἰς τὸν παρὰ τὴν θάλασσαν λόφον Κουφωτῶν (πίν. 175β) μὲ εἴσοδον ὀλίγα μέτρα ἄνω τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης καὶ ἔχοντος σειρὰν ὄλην θαλάμων μικροτέρων ἢ μεγαλυτέρων, ὧν εἷς ἢ δύο σταλακτιτικοί. Παρατηρήθησαν εἰς πολλὰ σημεῖα ὄστρακα, τὰ πλεῖστα προανακτορικῆς μινωικῆς περιόδου καὶ ὀλίγα νεολιθικά, ὡς καὶ ἐστὶν ἀπροσδιορίστου ἐποχῆς. Μικρότερον σχεδὸν συνεχόμενον σπήλαιον διεπιστώθη ὅτι ἔκρυβε ταφάς προανακτορικὰς καὶ παλαιοανακτορικὰς μινωικά· ὄστρακά τινα ἦσαν καμαραϊκά. Περισυνελέγη καὶ τεμάχιον ὄψιανου. Ἐπὶ τοῦ λόφου παρατηροῦνται κυκλωτερῆ κτήρια, ἴσως λείψανα θολωτῶν τάφων ἢ κυκλικῶν καλυβῶν καὶ εὐρύς περίβολος· τὰ ὄστρακα εἶναι σύγχρονα μὲ τὰ ἐντὸς τῶν σπηλαίων περισυλλεγέντα.

Εἰς τὴν ρίζαν βράχου εἰς ἐσωτέραν τοποθεσίαν ἐγένετο αὐτοψία τοῦ χώρου, ὅπου πρὸ καιροῦ περισυνελέγη τριπλοῦς κέρνος καὶ κυκλικὴ πυξίς μετὰ καλύμματος τῆς ΠΜ περιόδου. Παρατηρήθη ὅτι ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἀνάλογα κοιλώματα ὑπὸ βράχον, τὰ ὅποια ἴσως κρύπτουν ταφάς. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ὑπάρχουν λείψανα τάφων τῆς ἑλληνικῆς κλασσικῆς περιόδου, κτήρια καὶ ἰγδίον λίθινον μέγα, τῶν αὐτῶν, φαίνεται, χρόνων.

Εἰς τὸ χωρίον Ἀγ. Φωθιά μᾶς ἐπεδείχθη ἀρχαίῃ πηλίνῃ προτομῇ εἰδωλίου γυναικὸς μὲ κόμμωσιν κατὰ ὀρόφους τῶν ἀρχῶν τοῦ 6^{ου} π.Χ. αἰῶνος, καλῶς διατηρουμένη, ἣτις ἀνευρέθη εἰς θέσιν Κομποφιλιά. Ὁ κάτοχος ἠρνήθη νὰ τὴν παραδώσῃ, ἐπετεύχθη ὅμως βραδύτερον νὰ κατατεθῇ αὕτη εἰς τὸ Μουσεῖον Ἡρακλείου.

Εἰς τὸ χωρίον Ζοῦ Σητείας ἠγοράσθη σημαντικὸν καλῶς διατηρούμενον χαλκοῦν εἰδῶλιον ταύρου μινωικῆς ἐποχῆς, ἀνευρεθὲν, ὡς ἐβεβαίωσεν ὁ κάτοχος, παρὰ τὸ λατομεῖον τῆς Σητείας.

Κατ' ἐξερρευνητικὴν ἐκδρομὴν εἰς Σταυροχώρι, Κουτσουράν καὶ Μακρὸν Γιαλὸν τῆς νοτίου περιοχῆς τῆς Σητείας, ἐγένοντο αἱ ἀκόλουθοι διακριβώσεις: Εἰς κλιτῶν λόφου μεταξὺ Σταυροχωρίου καὶ Κουτσουρά, θέσιν Στοῦ Κηπουροῦ, ἀνεκαλύφθησαν πρὸ πολλῶν ἐτῶν δύο τάφοι· τούτων ὁ εἷς περιεῖχε μίαν λάρνακα καὶ ὀλίγα ἀγγεῖα, ὁ ἕτερος δύο σαρκιοφάγους καὶ περισσότερα κτερισματικά ἀγγεῖα, μεταξὺ τῶν ὁποίων δύο κωνικά ρυτά· αἱ λάρνακες παραμείνασαι ἐπὶ τόπου κατεστράφησαν, τὰ πλεῖστα δὲ τῶν ἀγγείων ἐξηφάνισεν ὁ παραλαβὼν αὐτὰ σταθμάρχης. Τὸ μόνον περισωθὲν καὶ ἐπιδειχθὲν ἡμῖν ἀγγεῖον, ψευδόστομος ἀμφορίσκος μὲ σειρὰν φύλλων περὶ τὸν λαίμῳν

καὶ καμπύλα τρίγωνα, ὅστις φαίνεται ὅτι εἶναι ΥΜ ΠΙΑ2, δὲν ἐπέισθη ὁ κάτοχος ὅπως τὸ παραδώσῃ. Τὸν χῶρον εὐρέσεως εἶδομεν ἐξ ἀποστάσεως.

Εἰς **Μακρὸν Γυαλὸν** ὁ ἐκ Σητείας συχνὰ ἐπικουρήσας εἰς τὰς ἀρχαιολογικὰς ἀναζητήσεις Ἐμμανουὴλ Φυγετάκης ὑπέδειξε κυκλικὸν λιθοσωρὸν ὡς θολωτὸν τάφον. Πράγματι ὅμως πρόκειται περὶ τμήματος οἰκοδομήματος ἑλληνορωμαϊκῶν χρόνων, τοῦ ὁποίου διακρίνεται περίξ ἢ συνέχεια· δὲν ἐγένετο κατορθωτὸν νὰ ἐλεγχθῇ πληροφορία περὶ ὑπάρξεως κατερχομένων λιθίνων βαθμίδων εἰς ὑπόγειον, παρασχεθεῖσα ὑπὸ γέροντος κατοίκου τῆς περιφερείας.

Κατὰ τὸν ἐγγὺς αἰγιαλὸν ἐγένετο αὐτοψία τοῦ χώρου ἔνθα περισυλλέγη, μερίμνη τοῦ Ἐμμ. Φυγετάκη, ἀνατολίζων πίθος μὲ πλοχομοὺς τετρασπείρων καὶ ρόδακας κατὰ τὸν λαυμόν· ἐπὶ τόπου παρετηρήθησαν λείψανα καὶ ἄλλων ἀνατολιζόντων πίθων, ἀλλὰ καὶ μεσομινωικῶν, ἐκ ταφῶν ἀσφαλῶς ἀναλόγων τῆς Παχυάμμου, μὲ διακόσμησιν ἐμπιέστων σχοινίων καὶ καταλιβάδων.

Μᾶς παρεδόθη ἐκ **Πετρᾶ Σητείας** προερχομένη πηλίνη σφραγὶς μὲ παράστασιν πτερωτοῦ γρυπὸς ἐπὶ τῆς ὀρθογωνίου σφραγιστικῆς ἐπιφανείας καὶ τεθλασμένων κατὰ τὰς στενὰς πλευρὰς τῆς σφραγιστικῆς πλακῆς. Φαίνεται μινωικῶν χρόνων.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΠΛΑΤΩΝ

α. Όψεις τῆς ΜΜ οἰκίας Α Ἀχλαδιῶν Ρίζας ἐκ ΒΔ. κατὰ τὸ πέρασ τῆς ἀνασκαφῆς.

β. Β. πρόσψεις τῆς ΜΜ οἰκίας Α Ρίζας Ἀχλαδιῶν ἐκ ΒΑ.

α. Α. πρόσοψις και τμήμα τοῦ περιβόλου τῆς ΜΜ οἰκίας Α Ρίζας Ἀχλαδιῶν ἐκ ΒΑ.

β. ΜΜ οἰκία Α Ρίζας Ἀχλαδιῶν. Τὰ δωμάτια Ε καὶ Δ μὲ τὸ περιεχόμενόν των ἐκ ΒΔ.

α. ΜΜ οίκια Α Ἀγλαδιῶν Ρίζας. Ὅψις ἐκ ΒΔ, τῶν δωματίων Ε καὶ Δ μετὰ τοῦ περιεχομένου των.

β. Ὅψις τῆς οἰκίας Α Ρίζας Ἀγλαδιῶν ἐκ Ν.

α. ΜΜ οίκια Α Ρίζας Ἀχλαδιῶν. Τμήμα τοῦ περιεχομένου τοῦ ἐπιμήκους ἀποθέτου νοτίως τοῦ δωματίου Γ.

β. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ σπηλαίου Κουφωτοῦ Ἀγ. Φωθιάς.